

Τυποποίηση, Ορολογία και Βιβλιοθήκες

Κατερίνα Τοράκη
toraki@tee.gr

Τυποποίηση

ένα διαφανές πλαίσιο συμφωνίας και καθορισμού κανόνων προαιρετικής εφαρμογής για μια κοινότητα (από τα κύρια ενδιαφερόμενα μέρη) με σκοπό το κοινό όφελος

Θεμελιώδεις αρχές της Τυποποίησης

- η ικανοποίηση των αναγκών,
- η συναίνεση,
- η αντικειμενικότητα,
- η σύγχρονη τεχνολογία, και
- ο εθελοντικός χαρακτήρας.

συναίνεση (consensus)

η γενική συμφωνία που χαρακτηρίζεται από **απουσία επίμονων αντιθέσεων** σε ουσιώδη ζητήματα εκ μέρους οποιουδήποτε από τα κύρια ενδιαφερόμενα μέρη και από μια **διεργασία διαβούλευσης** προκειμένου να λαμβάνονται υπόψη οι απόψεις όλων των ενδιαφερομένων μερών και να συμβιβάζονται τυχόν αντικρουόμενες απόψεις

δημοκρατική τεχνική δραστηριότητα

που προϋποθέτει μια τριπλή ισότητα όλων των παραγόντων της οικονομικής ζωής:

- ως προς τη συμμετοχή, μέσω των Τεχνικών Επιτροπών,
- ως προς την κρίση και το σχολιασμό, μέσω της δημόσιας κρίσης,
- ως προς την εφαρμογή, έναντι των υποχρεώσεων που απορρέουν από αυτά.

έργο της Τυποποίησης

- η σύνταξη,
- η έκδοση και
- η εφαρμογή των προτύπων,
 - καθώς και άλλων τυποποιητικών εγγράφων.

τυποποιητικό έγγραφο

ένα έγγραφο που παρέχει κανόνες, κατευθυντήριες οδηγίες ή χαρακτηριστικά, για δραστηριότητες ή για τα αποτελέσματά τους

τύποι τυποποιητικών εγγράφων

πρότυπο (standard)

το έγγραφο που έχει καθιερωθεί με συναίνεση και έχει εγκριθεί από έναν αναγνωρισμένο φορέα, παρέχει, για κοινή και επαναλαμβανόμενη χρήση, κανόνες, κατευθυντήριες οδηγίες ή χαρακτηριστικά, για δραστηριότητες ή τα αποτελέσματά τους και αποσκοπεί στην επίτευξη του βέλτιστου βαθμού τάξης σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο εφαρμογής

άλλοι τύποι τυποποιητικών εγγράφων

- **τεχνική προδιαγραφή** (technical specification) - το έγγραφο που καθορίζει τις τεχνικές απαιτήσεις που πρέπει να ικανοποιεί ένα προϊόν, μια διεργασία ή υπηρεσία
- **κώδικας πρακτικής** (code of practice) - το τυποποιητικό έγγραφο που περιλαμβάνει πρακτικές ή διαδικασίες για το σχεδιασμό, την κατασκευή, την εγκατάσταση, τη συντήρηση ή τη χρήση εξοπλισμού, κατασκευών ή προϊόντων
- **κανονισμός** (regulation) - το έγγραφο που περιέχει υποχρεωτικούς νομοθετικούς κανόνες και υιοθετείται από μια Αρχή

πρότυπα

- διεθνή (ISO)
- περιφερειακά (π.χ. ευρωπαϊκό EN)
- εθνικά (ΕΛΟΤ)

Οργανισμοί Τυποποίησης

- **ISO** (International Standards Organization, <http://www.iso.org>) [ίζο]
- ΕΣΥΠ/ΕΛΟΤ (Ελλάδα) Εθνικό Σύστημα Υποδομών Ποιότητας/Ελληνικός Οργανισμός Τυποποίησης <http://www.elot.gr/>
- BSI (Μεγάλη Βρετανία) British Standards Institute <http://www.standardsuk.com/bsi/>
- AFNOR (Γαλλία) Association Française de Normalisation <http://www.afnor.org/>
- DIN (Γερμανία) Deutsches Institut für Normung <http://www.din.de/>
- ANSI (ΗΠΑ) American National Standards Institute <http://www.ansi.org/>
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή Τυποποίησης CEN European Committee for Standardization <http://www.cenorm.be>

και άλλοι Οργανισμοί Τυποποίησης

δημοσιεύουν πρότυπα, προδιαγραφές, συστάσεις, κατευθυντήριες οδηγίες και άλλα κανονιστικά κείμενα

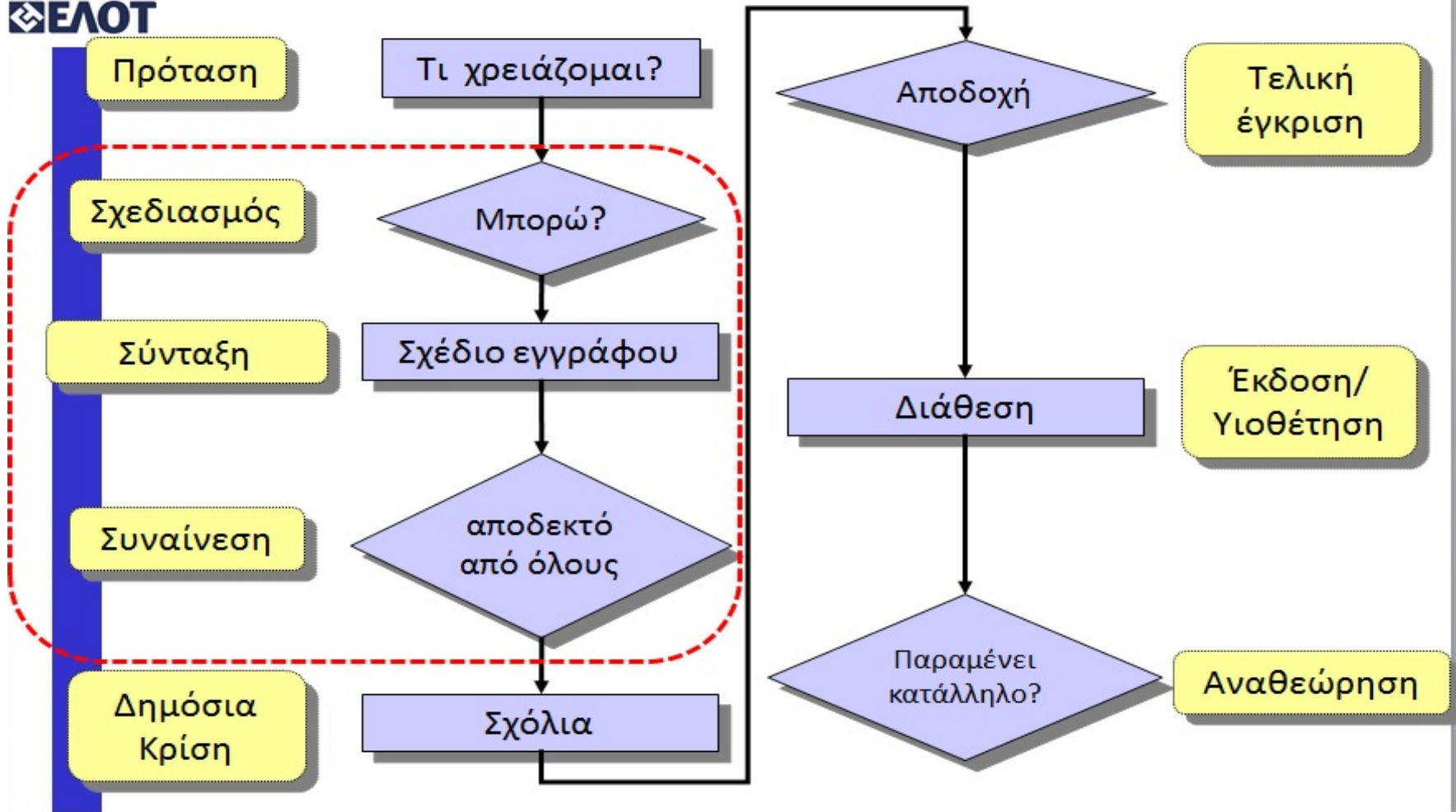
Παραδείγματα:

- IEEE (Institution of Electrical & Electronic Engineers)
- IFLA (International Federation of Library Associations)
- ITU (International Telecommunications Union)
- ETSI (European Telecommunications Standards Institute)

στάδια εκπόνησης των προτύπων

- Στάδιο της πρότασης (Proposal stage)
- Στάδιο της προετοιμασίας (Preparatory stage)
- Στάδιο της επιτροπής (Committee stage)
- Στάδιο της εξέτασης (Enquiry stage)
- Στάδιο της αποδοχής (Approval stage)
- Στάδιο της έκδοσης (Publication stage)

Εκπόνηση τυποποιητικών εγγράφων

αναγνώριση των προτύπων

(ένα παράδειγμα)

ISO 4:1972	Documentation -- International code for the abbreviation of titles of periodicals	95.99	έχει αποσυρθεί το πρότυπο έτους 1972
ISO 4:1984	Documentation -- Rules for the abbreviation of title words and titles of publications	95.99	έχει αποσυρθεί το πρότυπο έτους 1984
ISO 4:1997	Information and documentation -- Rules for the abbreviation of title words and titles of publications	90.93	έχει επικυρωθεί μετά τη φάση επανεξέτασης (review)

τυποποίηση και πληροφόρηση

«από πάντα»

τυποποίηση ↔ επικοινωνία

π.χ.

- ISBN, ISSN, ISMN, ISBD, AACR, Dublin Core ...
- ANSI Z39.50->ISO 23950, ISO ILL (Interlibrary loan) Protocols...

αλλά και

- Dewey, UDC, LC ...

πρότυπα Πληροφόρησης

- Ευρετήρια, περιλήψεις, βιβλιογραφικές παραπομπές, συντομογραφίες
- Μέσα και ανταλλαγή δεδομένων (ηλεκτρονική διανταλλαγή, μικρομορφές, ανάκτηση πληροφοριών)
- Βιβλιογραφικός έλεγχος (ISBN, ISSN, ISAN, ISMN)
- Διαχείριση βιβλιοθηκών και υπηρεσιών πληροφόρησης – διεργασίες (θεματική ανάλυση, θησαυροί, δανεισμός, παρουσίαση, χρήση, στατιστικές, αξιολόγηση)
- Εκτυπώσεις, εκδόσεις

ISO Τεχνική Επιτροπή TC46

Information and Documentation

- SC4: Τεχνική διαλειτουργικότητα
- SC8: Ποιότητα – Στατιστικές και αξιολόγηση επίδοσης
- SC9: Αναγνώριση και περιγραφή
- SC10: Απαιτήσεις για αποθήκευση και διατήρηση
- SC11: Αρχεία/διαχείριση αρχείων
- WG2: Κωδικοποίηση ονομάτων χωρών
- WG3: Κωδικοποίηση γραπτών γλωσσών
- WG4: Ορολογία

ΕΛΟΤ Τεχνική Επιτροπή ΤΕ22

Πληροφόρηση και Τεκμηρίωση

http://portal.tee.gr/portal/page/portal/SCIENTIFIC_WORK/scient_typoioisi/epitropes/ELOT-TE22

Πρότυπο ΕΛΟΤ	Τίτλος προτύπου ΕΛΟΤ	Πρότυπο ISO
367:1979	Δελτία καταλόγου βιβλιοθηκών - Διαστάσεις	DIN 1504:1973
414:1993	Περίληψεις για τα δημοσιεύματα και την τεκμηρίωση	214:1976
560:2014	Οδηγίες για βιβλιογραφικές αναφορές και παραπομπές σε πληροφοριακούς πόρους	690:2010
633:2014	Μορφότυπο για την ανταλλαγή πληροφοριών	2709:2008
676:2004	Φύλλα τίτλου βιβλίων	1086:1991
720:1993	Φύλλα περιλήψεων σε περιοδικά δημοσιεύματα	5122:1979
822:2004	Βιβλιογραφική περιγραφή και αναφορές - Κανόνες για τη σύντμηση βιβλιογραφικών όρων	832:1994
1110:1991	Αρίθμηση ενοτήτων σε γραπτά κείμενα	2145:1978
1200:1993	Τριγράμματα συντομογραφίες (ετικέτες) ονομασιών πεδίων και υποπεδίων βιβλιογραφικών εγγραφών μονογραφιών	
1212:1994	Πίνακας περιεχομένων περιοδικών	18:1981
1211:2004	Κανόνες για την σύντμηση τίτλων δημοσιευμάτων	4:1997
1213:2004	Βασικές αρχές για την επεξεργασία, τη δομή και την παρουσίαση ευρετηρίων	999:1996

Πρότυπο ΕΛΟΤ	Τίτλος προτύπου ΕΛΟΤ	Πρότυπο ISO
1312:1996	Θεματική ανάλυση τεκμηρίων: Μέθοδοι εξέτασης τεκμηρίων, προσδιορισμού των θεμάτων τους και επιλογής των όρων ευρετηρίασης	5963:1985
1321:1993	Κατευθυντήριες οδηγίες για τη συγκρότηση και ανάπτυξη μονόγλωσσων θησαυρών	2788:1986
1336:1993	Παρουσίαση επιστημονικών και τεχνικών εκθέσεων	5966:1982
1381:2013	Λεξιλόγιο	5127:2001
1388:2004	Τίτλοι ράχης σε βιβλία και άλλα δημοσιεύματα	6357:1985
1389:2004	Παρουσίαση διατριβών και παρόμοιων τεκμηρίων	7144:1986
1391:2004	Παρουσίαση μεταφράσεων	2384:1977
1410:2004	Παρουσίαση των τίτλων σειρών	7275:1985
1411:2004	Αρχές βιβλιογραφικής ταξίθετης	7154:1983
1450:2014	Το σύνολο στοιχείων μεταδεδομένων Dublin core	15836:2009
2789:2004	Διεθνής στατιστική βιβλιοθηκών	2789:2003

πρότυπα επίσης από:

- IFLA, Unesco, Library of Congress, ALA, FID, ICA κ.ά.

Στην Ελλάδα:

- Αγγλο-Αμερικάνικοι Κανόνες Καταλογογράφησης (AACR) – (επίσημη ελληνική μετάφραση από το ΤΕΙ Θεσσαλονίκης)
- Unimarc – (επίσημη ελληνική μετάφραση των εγχειριδίων για το βιβλιογραφικό μορφότυπο (Bibliographic format) και το μορφότυπο των επικεφαλίδων (Authorities format) από την Εθνική Βιβλιοθήκη)
- Διεθνή Πρότυπα αρχειακής περιγραφής – (από την Ελληνική Αρχαική Εταιρεία)

Ορολογία

η επιστήμη που μελετά τις έννοιες και τις κατασημάνσεις τους και τη δομή, το σχηματισμό, την ανάπτυξη, τη χρήση και τη διαχείριση ορολογίων σε διάφορα θεματικά πεδία

έννοια (concept)

*μονάδα γνώσης που δημιουργείται από ένα μοναδικό
συνδυασμό χαρακτηριστικών*

η έννοια δηλαδή δημιουργείται από το συνδυασμό ορισμένων χαρακτηριστικών ενός αντικειμένου («το μολύβι μου») ή από το συνδυασμό ορισμένων κοινών χαρακτηριστικών ενός συνόλου αντικειμένων («μολύβι»).

κατασήμανση (designation)

*παράσταση μιας έννοιας με ένα σημείο (σημάδι)
που την υποδηλώνει*

οι κατασημάνσεις είναι

- σύμβολα (π.χ. £, O₃),
- ονόματα (π.χ. Όμηρος, Πύργος του Άιφελ), και
- όροι (π.χ. αγγλική λίρα, όζον, ποιητής, έπος, πύργος)

όρος (term)

**λεκτική κατασήμανση μιας γενικής έννοιας
σε είδιο θεματικό πεδίο**

Προσοχή: Οι όροι δεν είναι απλές λέξεις. Εξετάζουμε τους όρους πάντα ως προς συγκεκριμένο θεματικό πεδίο.

-> ειδική ορολογία (χημική ορολογία, ιατρική ορολογία)

σχέσεις μεταξύ εννοιών

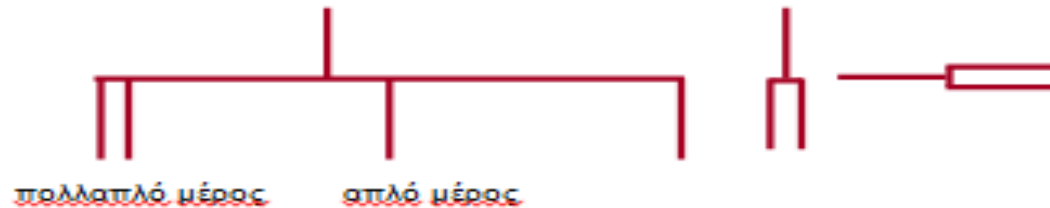
Οι έννοιες δεν είναι πάντοτε ανεξάρτητες και ξένες μεταξύ τους, αλλά μπορεί να εμφανίζουν μεταξύ τους διάφορες σχέσεις, ανάλογα με ομοιότητες, διαφορές ή αλληλεξαρτήσεις στα χαρακτηριστικά τους. Οι σχέσεις αυτές, στο πλαίσιο συγκεκριμένου θεματικού πεδίου κάθε φορά, διακρίνονται σε:

- ιεραρχικές σχέσεις
 - ειδογονικές σχέσεις
 - μεριστικές σχέσεις
- συσχετικές σχέσεις

Ειδονομικές σχέσεις, σχέσεις γένους-είδους
παριστάνονται με δενδροδιαγράμματα

Μεριστικές σχέσεις, σχέσεις όλου-μέρους
παριστάνονται με κτενοδιαγράμματα

Συσχετικές σχέσεις:
παριστάνονται με βελοδιαγράμματα

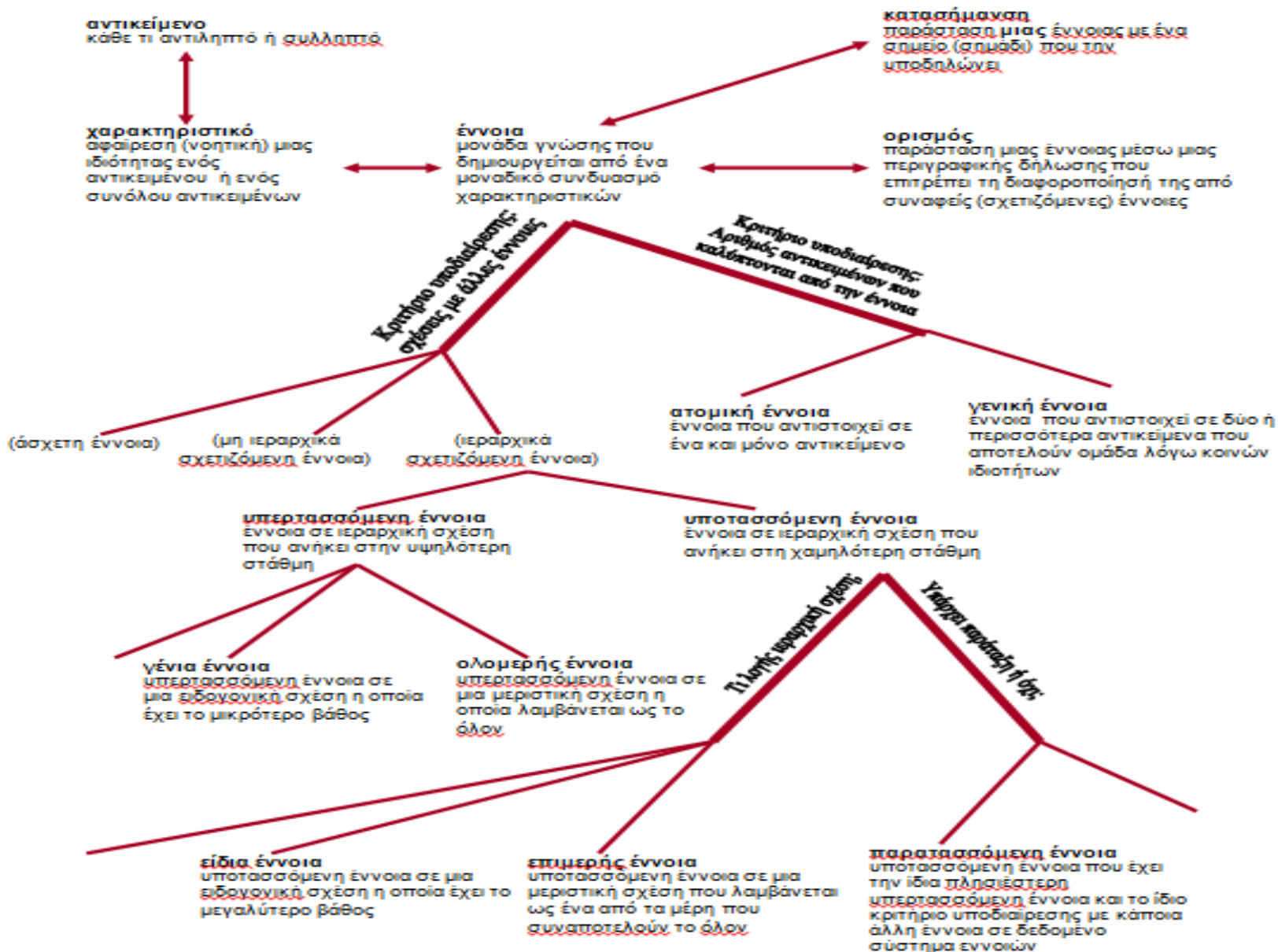
Σχέσεις που δεν φαίνονται σαφώς στους
ορισμούς, αφανείς σχέσεις
παριστάνονται με διακεκομμένες γραμμές

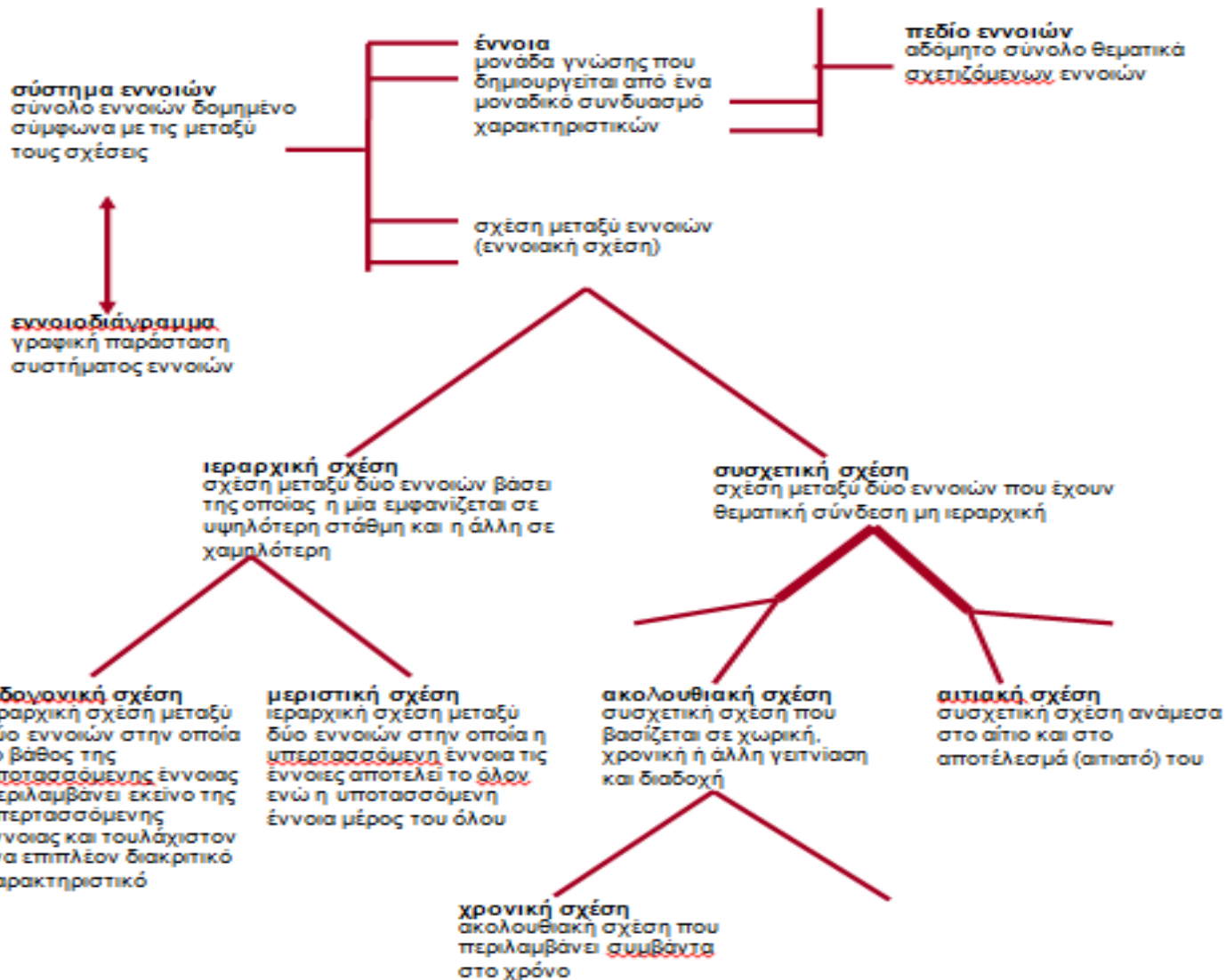

Πολυδιάστατη υποδιαίρεση:
Τα κριτήρια υποδιαίρεσης
παριστάνονται με παχύτερες γραμμές

Οι εισόδοιοι όροι είναι εντονότυποι. Οι όροι που αναφέρονται σε έννοιες
που δεν ορίζονται στο λεξιλόγιο δίνονται σε παρένθεση

έννοια
μονάδα γνώσης που
δημιουργείται από ένα
μοναδικό συνδυασμό
χαρακτηριστικών

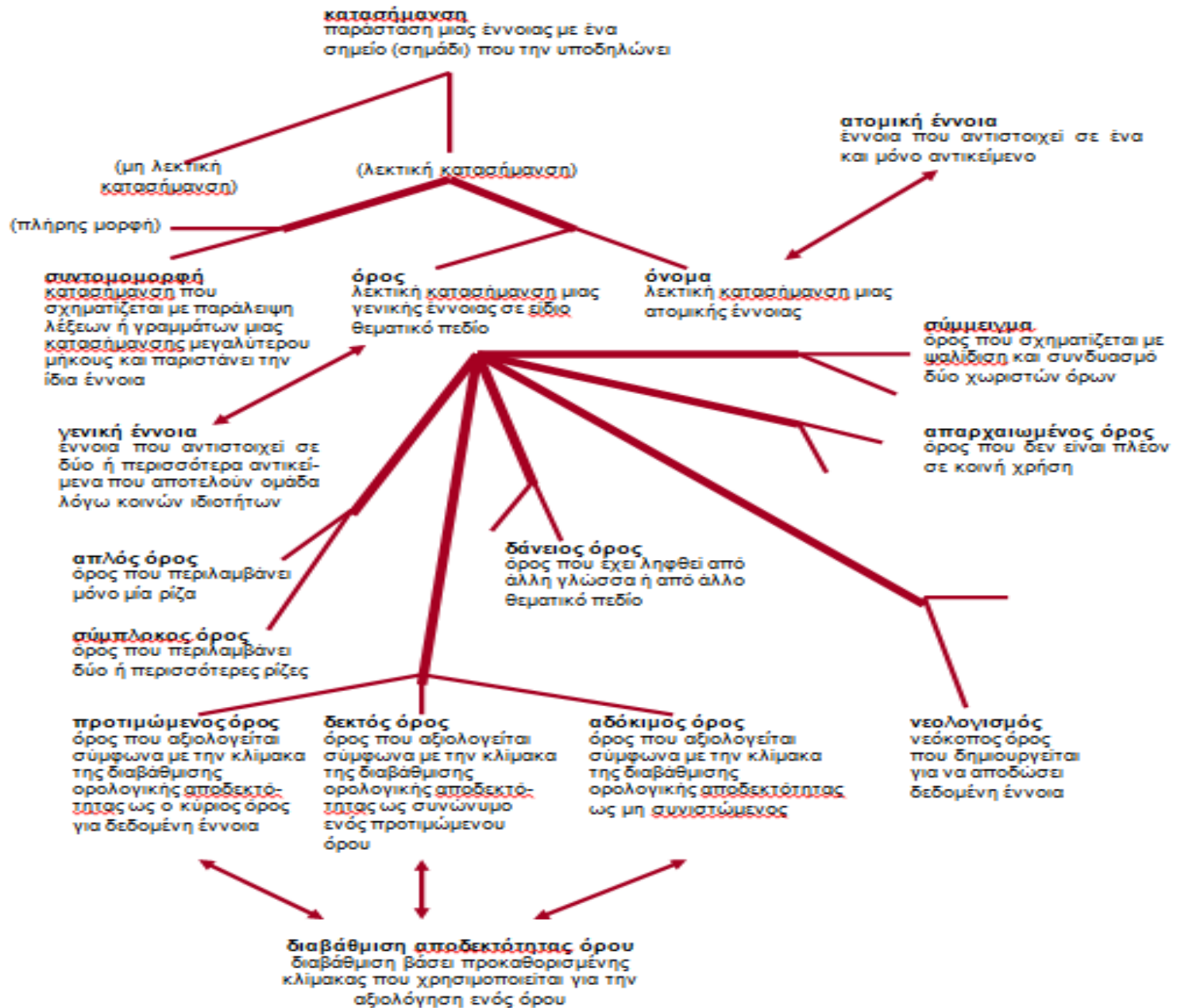
(παράσταση έννοιας στην
επικοινωνία)

κατασήμανση
παράσταση μιας έννοιας
με ένα σημείο (σημάδι)
που την υποδηλώνει.

ορισμός
παράσταση μιας έννοιας μέσω μιας
περιγραφικής δήλωσης που επιτρέ-
πει τη διαφοροποίησή της από
συναφείς (σχετιζόμενες) έννοιες

εντατικός ορισμός
ορισμός που περιγράφει το
βάθος μιας έννοιας δηλώνοντας
την υπερτασάσιμη έννοια και
τα διακριτικά χαρακτηριστικά

εκτατικός ορισμός
ορισμός μιας έννοιας με απαρίθμηση
όλων των υποτασσόμενων εννοιών που
αντιστοιχούν σε ένα κριτήριο υποδιαίρεσης

κατασήμευση
παράσταση μιας έννοιας με
ένα σημείο (σημάδι) που την
υποδηλώνει

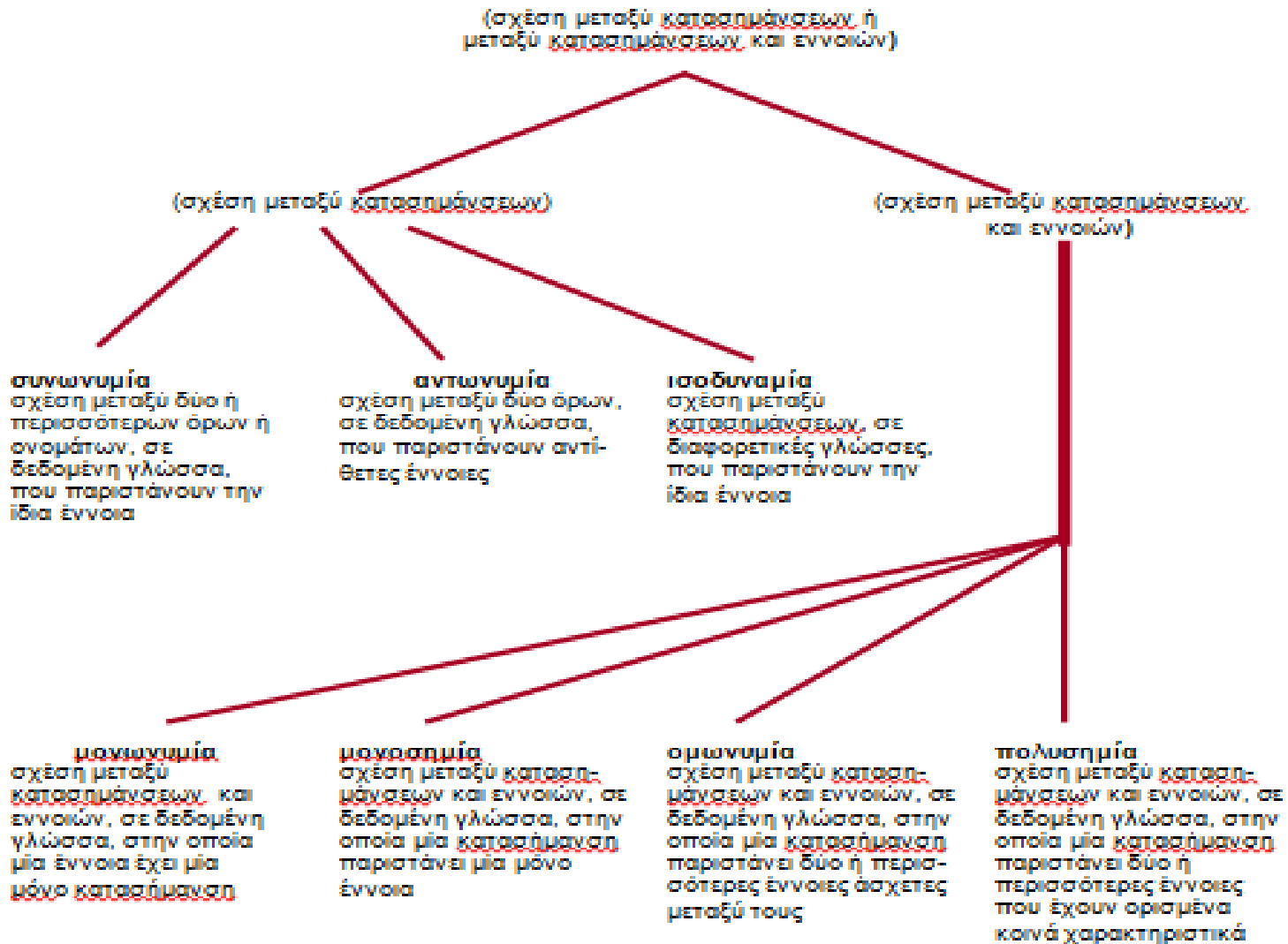
(λεκτική κατασήμευση)

συντομομορφή
κατασήμευση που σχηματίζεται με
παράλειψη λέξεων ή γραμμάτων μιας
κατασήμευσης μεγαλύτερου μήκους
και παριστάνει την ίδια έννοια

ακρώνυμο
συντομομορφή που σχηματίζεται από τα αρχικά γράμματα των συστατικών στοιχείων της πλήρους μορφής της κατασήμευσης ή από συλλαβές της πλήρους μορφής και προφέρεται συλλαβικά

αρκτικόλεξο
συντομομορφή που σχηματίζεται από τα αρχικά γράμματα των συστατικών στοιχείων της πλήρους μορφής της κατασήμευσης ή από συλλαβές της πλήρους μορφής και προφέρεται γράμμα-γράμμα με τα ονόματα των γραμμάτων

συντετμημένος όρος
συντομομορφή που σχηματίζεται με αποκοπή τμήματος ενός μονολεκτικού όρου

αρχές σχηματισμού των όρων

- Διαφάνεια
- Συνέπεια
- Γλωσσική καταλληλότητα
- Γλωσσική οικονομία
- Παραγωγικότητα και συνθετικότητα
- Γλωσσική ορθότητα
- Γλωσσική εντοπιότητα

Τεχνικές Επιτροπές Τυποποίησης Ορολογίας

ISO TC37 Terminology and other language and content resources

ΕΛΟΤ ΤΕ21 Ορολογία – Γλωσσικοί πόροι

Πρότυπο ΕΛΟΤ	Τίτλος προτύπου ΕΛΟΤ	Πρότυπο ISO
402:2010	Ορολογική εργασία – Αρχές και μέθοδοι	ISO 704:2000
561.1:2006	Ορολογική εργασία - Λεξιλόγιο - Μέρος 1: Θεωρία και εφαρμογή	ISO 1087-1:2000
561.2:2007	Ορολογική εργασία - Λεξιλόγιο - Μέρος 2: Πληροφορικές εφαρμογές	ISO 1087-2:2000
562:2011	Ορολογική εργασία – Εναρμόνιση εννοιών και όρων	ISO 860:2007
1443:2012	Ορολογικές πολιτικές – Ανάπτυξη και υλοποίηση	ISO 29383:2010
1445:2014	Αξιολόγηση ορολογικών πόρων – Γενικές έννοιες, αρχές και απαιτήσεις	ISO 23185:2009
1446:2015	Κατευθυντήριες οδηγίες διαχείρισης έργων τυποποίησης ορολογίας	ISO 15188:2001

ορολογία και πληροφόρηση

Θεματική ανάλυση – ευρετηρίαση

- Θεματικές επικεφαλίδες
- Θεματικοί όροι /θησαυροί

Θησαυροί

<http://databases.unesco.org/thesaurus/>

<https://www.eionet.europa.eu/gemet/>

<http://thesaurus.lib.ntua.gr:8081/WebTMS/>

-NT2 Air pollution [224]
-NT3 Acid rain [26]
-NT2 Industrial pollution [112]
-NT2 Noise pollution [54]
-NT2 Oil pollution [77]
-NT2 Radioactive pollution [61]
-NT2 Soil pollution [25]
-NT2 Water pollution [472]
-NT3 Eutrophication [59]
-NT3 Marine pollution [811]
-NT3 Waste water [174]
- NT Soil degradation [69]
-NT2 Desertification [196]

Term: **Pollutants** [347]

MT 2.60 Pollution, disasters and safety

UF Contaminants

NT Wastes [37]

....NT2 Agricultural wastes [9]

....NT2 Radioactive wastes [65]

Term: **Safety** [76]

MT 2.60 Pollution, disasters and safety

UF Safety engineering

NT Disaster prevention [419]

....NT2 Drought control [28]

....NT2 Earthquake prediction [110]

....NT2 Flood control [148]

NT Safety measures [172]

....NT2 Accident prevention [11]

....NT2 Fire protection [48]

....NT2 Radiation protection [21]

NT Transport safety [51]

επιλογή όρων

στερεά απόβλητα
απορρίμματα
σκουπίδια